

**(BTTR714 OMA és 21201BA Óskori és ókori történelem.
Görög történelem: Ezer év Hellas történetében (2024/25-ös tanév II félév)**

Forisek Péter

Tematika és forrásjegyzék

1. Bevezetés a görög történelembe. A krétai civilizáció és a mykénéi civilizáció

GRTSz 1. HELLAS ŐSTÖRTÉNETE. A TRÓJAI HÁBORÚ. THUKYDIDÉS CÉLJA, 2., 3. sz. forrás

GRT 19-43. old. GRT 45-49. old. és GRT 49-64. old.

2. A sötét kor. Az archaikus kori Hellas I.

GRTSz 9. A NÉMA KERESKEDELEM, 10-12., 18. A HÁROM LEGKORÁBBI GÖRÖG BETŰÍRÁSOS FELIRAT sz. forrás

GRT 64-77. old.

3. Az archaikus kori Hellas II.

GRTSz 13., 19., 20., 25. A DRÉROSI „ALKOTMÁNY”, 27., 34. 35. KYRÉNÉ ALAPÍTÁSA sz. forrás

GRT 77-94. old.

4. Spárta

Xenophón: A lakedaimóniak állama (Államéletrajzok c. kötetben)

GRTSz 16. A NAGY RHÉTRA, 17. A RHÉTRA KIEGÉSZÍTÉSE, 22., 67., 77. KYNISKA GYŐZELMI FELIRATA sz. forrás

GRT 128-141. old.

5. Athén történelme a kezdetektől Kr. e. 510-ig

Aristotelés Az athéni állam, Pseudo-Xenophón: Az athéni állam

GRTSz 26., 28. DRAKÓN TÖRVÉNYEI, 38. PEISISTRATOS HÁROM HATALOMÁTVÉTELE, 40. ATHÉNI ARCHÓNLISTA, 43. sz. forrás

GRT 94-104. old. és 116-122. old.

6. Kleisthenés és az athéni demokrácia kezdete. A görög tyrannis-rendszerek

Aristotelés Az athéni állam

GRTSz 46., 50., 51. ATHÉNI SZAVAZÓCSEREPEK sz. forrás

GRT 122-128. old.

7. A görög-perzsa háborúk

GRTSz 48. A SALAMISI KLÉRUCHOSOK, 49. MARATHÓN, 52. THEMISTOKLÉS NÉPHATÁROZATA, 55. AZ EPHÉBOSOK ESKÜJE ÉS A PLATAIAI ESKÜ, 56. A HELLÉNEK FELAJÁNLÁSA A PERZSA HÁBORÚK UTÁN sz. forrás

GRT 141-168. old.

8. A pentékontaeteia, Hellas „aranykora“

Aristotelés Az athéni állam

GRTSz 57., 58. A SZÖVETSÉGESEK ADÓI A KR. E. 454/453. ÉVBEN, 62., 64. PERIKLÉS HALOTTI BESZÉDE. A DEMOKRÁCIA DICSÉRETE. A JÁRVÁNY sz. forrás

GRT 168-190. old.

9. A peloponnésosi háború kora

GRTSz 65., 66. HATÁROZAT A SZÖVETSÉGESEK ADÓJÁNAK BEHAJTÁSÁRÓL, 68-69., 70. A MÉLOSI DIALÓGUS, 71. HATÁROZAT A SZICÍLIAI EXPEDÍCIÓRÓL, 73-75. sz. forrás

GRT 190-217. old.

10. Gazdaság, társadalom és életmód a klasszikus kori Hellasban

GRTSz 59.,
GRT 216-246. old.

11. Hellas a Kr. e. 4. században

GRTSz 80. AZ ANTALKIDAS-FÉLE BÉKE (KR. E. 386), 81-82., 83. A MÁSODIK ATHÉNI TENGERI SZÖVETSÉG, 86. A LEUKTRAI CSATA, 87. sz. forrás
GRT 246-274. old.

12. A görög vallás

Hegy Dolores: Görög vallástörténeti chrestomathia. Osiris tankönyvek, Budapest, 2003. A temenos 17-18. old., A pap 45-47. old.

Hahn István: Istenek és népek. Budapest, 1980. Az Olümposz alatt. 173-209.

Kötelező irodalom

Az egyes tételekhez az órai ppt-k és az előadáson elhangzottal ismerete alapvető.

GRT = Németh - Hegyi W.: Görög-római történelem. Osiris Kiadó, Budapest, 2011.

GRTSz = Németh György (szerk.): Görög-római szöveggyűjtemény. Osiris Kiadó, Budapest, 2011.

Németh György (szerk.): Államéletrajzok. Osiris Kiadó, Budapest, 2002. (A kötetből az aristotelési és pseudo-xenophóni Athéni állam, valamint Xenophón: A lakedaimóniak állama c. művek)

További ajánlott szakirodalom

Camp, John-Fisher, Elizabeth: Az ókori görögök régészek szemével. Novella Könyvkiadó, Budapest, 2006.

Francesco Adorno-Luigi Beschi: A klasszikus Athén. Corvina-Tatran, Budapest-Bratislava, 1970.

Hegy D. -Kertész I. -Németh Gy. - Sarkady J.: Görög történelem. Osiris Kiadó, Budapest, több kiadásban.

Levy, P., A görög világ atlasza. Bp. 1994.

Németh Gy. – Ritoók Zs. – Sarkady J. – Szilágyi J. Gy.: Görög művelődéstörténet. Osiris Kiadó, Budapest, 2006.

Németh György: A polisok világa. Korona Kiadó, Budapest, 1999.

Warren, P.: Az égei civilizációk. Budapest, 1989.

VIZSGA

A kurzus szóbeli vizsgával zárul.

A szóbeli vizsga részei: forrásfelismerés (a kért forrásokat lásd az egyes témáknál), fogalmak, személynevek, évszámok, topográfia.

Kötelező fogalmak

agora	eqeta	megaron	prytaneia/prytanis
aisymnétés	ethnos	metoikos	pséphisma
akropolis	eupatridák	métropolis	redisztributív
amphiktyonia	genos	mikté politeia	gazdaság
anax	geometrikus korszak	minósi kor	seisachtheia
apoikia	gerusia	mykénéi kor	sötét kor
archagetas	harmostés	nauarchos	stadion
archaiologia	hektémorosok	naukléros	stratégos
archón	helóta	neodamódés	sykophanta

asylia	herma	nomothetés	(sykophantés)
autochthón	hérós	obolos	symmachia
basileus	hetaireia	oikistés	symmoría
boiótarchos	hipparchos	oikos	synoikismos
bulé	hippeus	oligarcha/oligarchia	syssitia
chóra	homoios	olympiai időszámítás	szent csapat
chorégia	hoplita (hoplités)	orientalizáló	szigetstratégia
damos	hybris	vázafestészet	szofista
dekarchia	hypomeión	ostrakismos	talanton
demagóg	ideogramma	pantheon	tamias
demokrácia	isthmos	paralioi	temenos
démos	keftiu	pediakoi	tengeri népek
diakrioi	klaros	penestés	thalattokratia
diallaktés	kléruchia	pentékontaeteia	(thalassokrácia)
dióbelia	kléruchos	pentékosiomedimnos	thés
diolkos	kómé	perioikos	thesmothetés
dór vándorlás	krypteia	phalanx	timokratikus
drachma	kyklopikus	phoros	triérés
dulos	kylóni vérbűn	phratría	tripus
eisphora	labyrinthos	phylé	trittys
ekklésia	lawagetás	polemarchos	tyrannis/tyrannos
élektron	lawos	polis	xenélasia
emporion	leiturgia	politeia	xenia
ephoros	lineáris A	proxenia/proxenos	zeugítés
epónymos	lineáris B		

Személynevek

Achilleus	Epitadeus	Konón	Pelopidas
Agamemnón	Európé	Kósi Hippokratés	Periandros
Agésilaos	Harmodios és Aristogeitón	Kritias	Periklész
Alkibiadész	Heinrich Schliemann	Kylón	Phalaris
Antalkidas	Hekataios	Kyniska	Platón
Apollón	Héra	Kypselos	Plutarchos
Archidamos	Hérodotos	Leónidas	Polybios
Ariadné	Hippias és Hipparchos	Lykurgos	Polykratés
Aristagoras	Histiaios	Lysandros	Püthia
Aristeidész	Homéros	Mardónios	Sir Arthur Evans
Aristotelész	I. Dionysios	Milétsói	Sókratész
Battos	ifjabb Kyros	Hippodamos	Solón
Brasidas	II. Artaxerxész Mnémón	Millmann Parry	Spiridon Marinatos
Charóndas	II. Philippos	Miltiadész	Themistoklész
Dareios	Isagoras	Minós	Théramenész
Datis	Isokratész	Minótaurus	Thészeus
Démostenész	Kimón	Nikias	Thrasybulos
Dionysos	Kinadón	Odysseus	Thukydidész
Drakón	Kleisthenész	Pallas Athéné	Xenophón
Epameinondas	Kleombrotos	Pasiphae	Xerxész
Ephialtés	Kleomenész (spártai király)	Pausanias	Zaleukos
	Kleón	Peisistratos	Zeus

Évszámok

Kréta civilizáció	Kr. e. 3. évezred vége – 2. évezred első fele
Mykénéi kor	Kr. e. 16-13. sz.
Sötét kor	Kr. e. 12-9. sz.
Archaikus kor	Kr. e. 8-6. sz.
Klasszikus kor	Kr. e. 5-4. sz.
Hellénisztikus kor	Kr. e. 336-30
Római kor	Kr. e. 2. sz. (Kr. e. 30)-Kr. u. 7. sz.
Bizánci kor	7. sz.-1453
Homéros	Kr. e. 9-8. sz.
Hekataios	Kr. e. 6-5. sz.
Hérodotos	Kr. e. 5. sz. közepe
Thukydidész	Kr. e. 5. sz. vége
Xenophón	Kr. e. 5-4. sz. fordulója
Sókratész	Kr. e. 5. sz. második fele
Platón	Kr. e. 5-4. sz. fordulója
Aristotelész	Kr. e. 4. sz. második fele

Kr. e. 1540 k. a thérai vulkánkitörés

Kr. e. 770 k. az első görög betűírási felirat (Gabii)

Kr. e. 8-6. sz. a nagy görög gyarmatosítás

Kr. e. 8. sz. Lykurgosz spártai "alkotmánya"

Kr. e. 770 k. Pithékussai, az első görög gyarmatváros alapítása

Kr. e. 640 k. a Chigi váza (hoplita taktika)

Kr. e. 630 k. Kyréné alapítása

Kr. e. 6. sz. a Peloponnészosi Szövetség létrehozása

Kr. e. 632? Kylon puccskísérlete Athénban

Kr. e. 621 Drakón archón törvényei

Kr. e. 594 Solón archón teherlerázásról szóló törvénye

Kr. e. 570-es évek Solón timokratikus alkotmánya Athénban

Kr. e. 560-527 Peisisztratos tyrannisa Athénban

Kr. e. 530-520-as évek Polykratész tyrannisa Samoson

Kr. e. 527-510 Hippias tyrannisa Athénban

Kr. e. 514 Harmodios és Aristogeiton felkelése Athénban

Kr. e. 513 Dareiosz szkíta hadjárata

Kr. e. 510 a spártaiak elűzik Athénból Hippias tyrannost

Kr. e. 510-509 Isagoras oligarhikus rendszere Athénban

Kr. e. 508 Kleisthenész reformjai, a demokrácia kezdete Athénban

Kr. e. 499-449 a görög-perzsa háborúk

Kr. e. 498 Sardeis elfoglalása és felgyújtása

Kr. e. 492 Mardoniosz sikertelen görög hadjárata (az athósi kudarc)

Kr. e. 490 Datis hadjárata, a marathóni csata

Kr. e. 486 Dareiosz halála, Xerxész trónralépése

Kr. e. 483 Aristeidész és Themistoklész vitája, Aristeidészt cserépszavazással száműzik Athénból

Kr. e. 481 a perzsákkal szembeálló görög poliszok létrehozzák az Isthmosi Szövetséget

Kr. e. 480 Xerxész görög hadjárata, a thermopyléi és a salamiszi csata

Kr. e. 479 a plataiai csata, a görögök győzelme a perzsa szárazföldi haderő felett

Kr. e. 478 a Délosi (Tengeri) Szövetség megalapítása, a Hosszú Falak építése Athénban

Kr. e. 478-431 a pentákontaeteia, Hellas aranykora

Kr. e. 471 Themistoklész bukása és száműzése Athénból
 Kr. e. 468 Kimón hármass győzelme az eurymedóni csatákban
 Kr. e. 464 a spártai földrendezés, helótafelkelés
 Kr. e. 462 Kimón athéni hoplitákkal a spártaiak segítségére megy, kudarcot vall; száműzik;
 Ephialtes reformja (az Areiospagos elveszti hatalmát) a teljes demokrácia kezdete
 Athénban
 Kr. e. 454 az athéni expedíciós flotta vereséget szenved Athénban, Kimón hazahívják
 Kr. e. 451-450 Kimón ciprusi hadjárata, győzelem a perzsák felett
 Kr. e. 451-450 Periklész polgárjogi törvénye
 Kr. e. 5. sz. közepe az athéni Akropolisz építése
 Kr. e. 460-445 az "első" peloponnésoszi háború
 Kr. e. 457 a tanagrai csatában Athén vereséget szenved Athéntól
 Kr. e. 445 az "első" peloponnésoszi háborút lezáró harminc éves béke
 Kr. e. 431-404 a peloponnésoszi háború
 szakaszai: Kr. e. 431-421 az archidamoszi, vagy tízéves háború
 Kr.e. 421-415 a Nikias-féle béke
 Kr.e. 415-413 A szicíliai hadjárat
 Kr.e. 413-404 A dekeleiai háború
 Kr. e. 421 az amphipolisi csata, Kleón és Brasidas halála
 Kr. e. 417 Az utolsó cserépszavazás Athénban, Hyperbolos száműzése
 Kr. e. 411 a demokrácia bukása Athénban, oligarchikus rendszer bevezetése
 Kr. e. 406 az arginusai-i csata, Athén utolsó tengeri győzelme Spárta felett
 Kr. e. 405 az aigospotamoi-i csatában Athén vereséget szenved Spártától, elveszíti tengeri
 hatalmát
 Kr. e. 405-404 Spárta tengeri blokádnál veszi Athént
 Kr. e. 404 Athén megadja magát Spártának, a peloponnésoszi háborút lezáró béke
 Kr. e. 404-403 a 30 zsarnok uralma Athénban
 Kr. e. 403 Thrasybulosz vezetésével a demokrácia hívei legyőzik a 30 zsarnokot és újra
 bevezetik a demokráciát Athénban
 Kr. e. 401 Epitadeusz reformja Spártában; a 10000 görög menetelése (Xenophón); a kunaxai
 csata
 Kr. e. 5-4. sz. fordulója I. Dionysiosz tyrannisa a szicíliai Szirakuszokban
 Kr. e. 399/398 a Kinadón felkelés Spártában
 Kr. e. 395-387 a korinthoszi háború
 Kr. e. 394 Konón perzsa flottaparancsnokként Knidosnál legyőzi a spártaiakat; Konón
 újjáépíti a Hosszú Falakat Athénban
 Kr. e. 387 az Antalkidas-féle béke, vagy másnéven a Királybéke
 Kr. e. 380 a spártaiak elfoglalják Thébait
 Kr. e. 379 a thébai demokraták visszafoglalják a városukat, Epameinondas és Pelopidas
 felemelkedése
 Kr. e. 377 a második Tengeri (Délcsi) Szövetség alapítása
 Kr. e. 375 a második Királybéke elrendeli a szövetségek feloszlását a görög világban
 Kr. e. 371 a leuktrai csatában a thébai Epameinondas legyőzi a spártai Kleombrotosz király
 seregét
 Kr. e. 362 a mantineiai csata, Epameinondas halála
 Kr. e. 357-355 a szövetséges háborúban Athént legyőzik a szövetségesei
 Kr. e. 355 a második Tengeri Szövetség jelentéktelenné válik
 Kr. u. 1870-1890 Schliemann és Dörpfeld trójai ásatásai

Topográfia (a vaktérképek letölthetők a kurzus elearning oldaláról)

Aigina, Akhaia, Akragas, Arginussai-szigetek, Artemision-hegyfok, Athén, Athos, Attika, Boiótia, Bosporos, Byzantion, Chalkidiké, Chios, Dekeleia, Delphoi, Délos, Eleusis, Epidamnos, Eretria, Euboia, Eurótas, Eurymedón, Élis, Gela, Halikarnassos, Helléspontos, Iónia, Isthmos, Ithaka, Kadmeia, Knidos, Knóssos, Korinthos, Korkyra, Kós, Kréta, Krotón, Kymé, Kypros, Kyréné, Kyzikos, Ladé, Lakedaimón, Laureion, Lesbos, Leuktra, Lydia, Lykia, Magna Graecia, Magnésia, Makedónia, Mantinea, Marathón, Massilia, Megara, Messana, Messéné, Mélos, Milétos, Mykalé, Mykénai, Mytiléné, Naukratis, Naupaktos, Naxos, Neapolis, Notion, Olbia, Olympia, Olynthos, Pangaion, Panormos, Peiraiеus, Peloponnésos, Pergamon, Phaistos, Phaléron, Phasis, Phókaia, Phókis, Phrygia, Plataiai, Poteidaia, Propontis, Pylos, Rhégion, Rhodos, Salamis (a sziget), Salamis (a polis), Samos, Sardeis, Segesta, Sikyón, Sinopé, Spárta, Strymón, Sybaris, Syrakusai, Tanagra, Taras, Tempé-völgy, Thasos, Thermopylai, Thessalia, Thébai, Théra, Thrakia, Thurioi, Tiryns, Trapezus, Trója, Zakro

Debrecen, 2026. január 31.

Prof. Dr. Forisek Péter sk.
egyetemi tanár